

СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ПОЛИТОЛОГИЯ“

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд на тема:

„Национален интерес в контекста на Европейската енергийна политика: Сравнителен анализ на правителствените програми на седем държави-членки на ЕС в периодите 2007-2009 г. и 2016-2019 г.“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
по научно направление 3.3 Политически науки, шифър 05.11.02
Политология (Сравнителна политология)

Изготвил: Иван-Петър Живков Йовчев, *LL.M.*

Научен ръководител: Проф. д-р Румяна Петрова Коларова

София

Декември 2020 г.

Име, презиме, фамилия на автора:

Иван-Петър Живков Йовчев

Тема на дисертационния труд: „Национален интерес в контекста на Европейската енергийна политика: Сравнителен анализ на правителствените програми на седем държави-членки на ЕС в периодите 2007-2009 г. и 2016-2019 г.“

Дисертационният труд съдържа 342 стр. и включва увод, три глави и заключение. Използваната литература е съставена от 527 източника, от които 468 на английски език, 45 на български език, седем на португалски език, три на немски език, два на фински език един на нидерландски език и един на руски език. В отделно книжно тяло са обособени приложенията (общо 14 приложения) в общ обем от 1715 стр. Налице са 31 таблици и 33 фигури.

Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита на разширено заседание на катедра „Политология“ към Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, проведено на 16.11.2020 г.

Защитата на дисертацията ще се състои на от часа в

Материалите са на разположение в кабинет №324, блок 4, бул. „Цариградско шосе“ №125.

Състав на научното жури:

Председател на журито:

Рецензии:

- 1.
- 2.

Становища:

- 1.
- 2.
- 3.

Съдържание

1 – Структура и съдържание на дисертационния труд.....	- 5 -
2 – Обща характеристика на дисертационния труд	- 7 -
3 – Кратко изложение на дисертационния труд.....	- 14 -
4 – Приноси на дисертационния труд	- 38 -
5 – Списък на научните публикации	- 39 -
6 – Използвана литература	- 40 -

1 – Структура и съдържание на дисертационния труд

Акроними и съкращения	- 4 -
Списък с таблиците	- 6 -
Списък с фигурите	- 8 -
Глава 1 – Въведение	- 11 -
1.1 – Тема, мотивация и актуалност	- 12 -
1.2 – Цели и задачи.....	- 16 -
1.3 – Обект и предмет	- 19 -
1.4 – Методика	- 23 -
1.5 – Ограничения на изследването	- 27 -
1.6 – Структура и съдържание	- 29 -
Глава 2 – Теоретичен обзор.....	- 31 -
2.1 – Европейска енергийна политика.....	- 31 -
2.1.1 – История и контекст на ЕЕП.....	- 32 -
2.1.2 – Академична литература на тема ЕЕП	- 41 -
2.1.3 – Основни понятия за ЕЕП	- 61 -
2.2 – Теории за Европейска интеграция и управление	- 63 -
2.2.1 – Теории за Европейска интеграция.....	- 64 -
2.2.2 – Теории за управление на ЕС	- 68 -
2.3 – Операционализация.....	- 84 -
Глава 3 – Анализ на съдържанието	- 106 -
3.1 – Национален интерес на държавите-членки в енергетиката за период 2007 – 2009 г.	- 107 -
Основна информация	- 107 -
Австрия.....	- 112 -
България	- 117 -
Ирландия	- 125 -
Литва.....	- 131 -
Нидерландия	- 135 -
Португалия.....	- 139 -
Финландия.....	- 144 -
3.2 – Национален интерес на държавите-членки в енергетиката за период 2016 – 2019 г.	- 149 -
Основна информация	- 149 -
Австрия.....	- 154 -

България	- 164 -
Ирландия	- 171 -
Литва.....	- 176 -
Нидерландия	- 186 -
Португалия.....	- 193 -
Финландия.....	- 205 -
3.3 – Заключение	- 210 -
Период 2007-2009 г.	- 210 -
Период 2016-2019 г.	- 218 -
Глава 4 – Сравнителен анализ на националния интерес	- 228 -
4.1 – Национален интерес в периода 2007-2009 г.	- 228 -
4.2 – Национален интерес в периода 2016-2019 г.	- 238 -
4.3 – Развитие на националния интерес между 2007-2009 г и 2016-2019 г.....	- 257 -
4.4 - Заключение	- 277 -
Глава 5 – Заключение и дискусия.....	- 281 -
Декларация за оригиналност и достоверност.....	- 304 -
Библиография	- 305 -

2 – Обща характеристика на дисертационния труд

Актуалност

Темата на настоящата дисертация има началото си в проблематичното интегриране на сектор енергетика във вътрешния пазар на Европейския съюз и респективното предоставяне на споделена компетентност от страна на държавите-членки на ЕС в този сектор. Проблематичността на тази интеграция се дължи на факта, че сектор енергетика е от изключителна важност за съществуването и функционирането на модерната държава. Следователно енергийната политика придобива елемент на „висша политика“, която обяснява исторически ограничената делегация на правомощия. Съпротивата от страна на държавите-членки за над правителствена намеса от страна на ЕС в националните енергийни сектори е добре документирана от шейсетте до началото на деветдесетте (Talus 2013, 15-16, de Jong and Weeda 2007, 44) В този смисъл интеграцията на ЕС от деветдесетте насам представлява един по-скоро девиантен случай. Този случай е характеризирани от динамика на дълги периоди на блокада, последвани от периоди на неочаквани аванси и концесии по отношение на управлението на националните енергийните сектори от страна на държавите-членки.

В академичната литература са установени две липси свързани с изследването на енергийната политика. Първата е свързана с изследването на динамиката между националния интерес на държавите-членки и интересите на европейските институции в един продължителен период на време. Причината за тази липса се дължи на фокуса към анализи, които изследват политическите процеси във връзка със създаване на конкретно законодателство или конкретно събитие. Второто изследователско поле касае взаимоотношенията между националния интерес на отделните държави-членки в контекста на Европейската енергийна политика и енергийният преход, като повечето изследвания в това се поле се фокусират върху националния интерес на по-големите държави-членки. Имайки предвид това, избраната тема цели да се впише в тези две ниши, разширявайки обхвата на изследването в един по-голям диапазон от време, както и взимайки под предвид по-малките държави-членки на ЕС.

Последно, взимайки под предвид глобалният енергиен преход, предизвикан от глобалното затопляне се появява нова ниша в геополитическата академична литература, основана от идеята, че отделните държави ще спечелят или загубят в следствие от енергийния преход (Scholten 2018, Overland, et al. 2019, 1). В контекста на ЕС, енергийният преход има влияние върху развитието на енергийната политика на Съюза и

държавите-членки. В този смисъл се появяват различия между нагласите и интересите на държавите-членки по отношение на енергийната политика (Pérez, Scholten and Stegen 2019). Чрез избора на тема, настоящото изследване се вписва косвено в тази тематика, целейки да идентифицира нагласите, различията и приликите в националния интерес на избраните държави-членки и тяхното значение за общата енергийна политика на ЕС.

Обект и предмет на изследването

Обектът на настоящото изследване са правителствените програми на седем държави-членки на ЕС: Австрия, България, Ирландия, Литва, Нидерландия, Португалия и Финландия в два отделни периода: 2007-2009 г. и 2016-2019 г.

По отношение на териториалния обхват, направеният избор е въз основа на три основни съображения. Първото съображение касае броя на правителствените програми, имайки предвид целите и методите на настоящото изследване. Второто съображение е свързано с достъпността на правителствената програма и третото е свързано с географските региони на ЕС.

Във връзка с броя на правителствените програми, въпреки че би било желателно да бъдат поставени под анализ правителствените програми на всички държави-членки, имайки под предвид, че настоящото изследване използва два качествени метода за анализ на съдържанието на правителствените програми, това би представлявало една непосилна задача в контекста на дисертационния труд.

Във връзка с второто съображение, трябва да се спомене, че не всички държави-членки на ЕС имат достъпни правителствени програми или документи с равен статут и сходни характеристики. В този смисъл, изборът беше ограничен от достъпността на правителствените програми. Включително, за да може да бъде разширен обекта на анализ в случая на Австрия и Нидерландия, беше нужно използването на преводачески услуги, за да бъде гарантирана правилната интерпретация на текстовете на правителствените програми.

Последното съображение, въз основа на което бяха избрани седемте правителствени програми е свързано с различните географски райони на ЕС. В този смисъл, изборът беше направен с цел да е налице поне една държава-членка от всеки географски регион на ЕС.

Другата граница, чрез която е дефиниран обекта на изследването е времевата. В този смисъл, целейки да се запълни гореспоменатата ниша в академичната литература, характеризирани на липсата на изследвания в един по-дълъг период от време, настоящото изследване се фокусира в два периода и развитието на националния интерес

между тях. Тези два периода са 2007-2009 г. и 2016-2019 г. Причината за техния избор е, че те отговарят на два ключови момента на преговори и приемане на последните два законодателни пакета в Европейската енергийна политика. Периода 2007-2009 г., отговаря на преговорите и приемането на Третия енергиен пакет и периода 2016-2019 г., отговаря на пакета „Чиста енергия за всички европейци“.

Преминавайки към предмета, настоящото изследване ще се фокусира върху националния интерес в енергийната политика на отделните държави-членки за двата периода, както той е представен в правителствените програми. По този начин, предметът също ограничава обхвата на изследването по два начина.

Първото ограничение касае перспективата, която влияе на резултатите от анализа и която рефлектира в постигнатите заключения. В този смисъл перспективата, която влияе основно на идентифицирания национален интерес е тази на правителствата създали правителствени програми. В този смисъл, влиянието на потенциалните национални предразсъдъци трябва да бъде взето под предвид, при интерпретиране на резултатите.

Второто ограничение е свързано с частта от правителствената програма, която ще бъде анализирана. Имайки предвид, че настоящото изследване се интересува от националния интерес в енергийната политика, правителствените програми ще бъдат анализирани до толкова до колкото те касаят енергийната политика.

Изследователски цели и задачи

Най-общо изследването е структурирано въз основа на две цели, които произлизат от основната цел на всеки дисертационен труд, която е „откриване на ново знание за заобикалящия ни свят“ (Есо 2015, 2-3, Evans, Gruba and Zobel 2014, 1-2, Джонев 1996, 118). Тези две цели разделят дисертационния труд на две части. Първата цел е свързана със знанието, което имаме за заобикалящия ни свят и втората е откриването на ново знание.

В този смисъл, първата цел е критичен прочит и систематизиране на знанието, което е достъпно от различни източници по отношение на обекта и предмета на изследването. Тази цел поражда първата задача, която е изготвянето на теоретичен обзор. Тази задача е изпълнена в „Глава 2 – Теоретичен обзор“ в дисертацията. Теоретичният обзор е разделен на три части. Тези три части отговарят на елементите нужни за провеждане на изследователския процес.

В раздел „2.1 – История и контекст на ЕЕП“ е представен контекста, в който се развиват енергийните политика на отделните държави-членки, както и какво

представлява ЕЕП. Допълнително, в тази част са въведени няколко понятия, които ще послужат за анализа на правителствените програми.

От своя страна раздел „2.2 – Теории за Европейска интеграция и управление“ прави критичен прочит и систематизира теориите, използвани за изследване на европейския интеграционен процес. Въз основа на този прочит и систематизиране е направен избора за методика на настоящото изследване, имайки предвид природата на изследователския обект. В този раздел е допълнен понятийния апарат, използван в провеждане на изследването.

Последно в раздел „2.3 – Операционализация“ резултатите от теоретичния обзор са интегрирани и представени. В този раздел са описани избраните теоретичната рамка, подход, методи, понятия и инструменти, които са използвани за реализация на изследването.

Преминавайки към втората цел, която е провеждане на анализа. Тази цел се състои от формулирането на хипотеза и нейното тестване, чрез избраната методика. Тестването на хипотезата е реализирано в глави 3 и 4 от дисертацията. В „Глава 3 – Анализ на съдържанието“ е реализиран анализа на съдържанието на правителствените програми, чрез който е идентифициран националният интерес в енергийната политика. Главата е разделена на три части: първите две части представят резултатите от анализа на съдържанието – националният интерес и темите от национално значение за всяка една от седемте държави-членки в двата отделни периода. Третият раздел обобщава резултатите от анализа на съдържанието.

В глава 4 е представен сравнителния анализ между националният интерес на отделните държави-членки. Анализът е разделен на четири части. В първите две части, националният интерес е сравнен между седемте държави-членки в двата отделни периода. В третата част е реализиран сравнителен анализ между седемте държави-членки между двата отделни периода с цел идентифициране на посоките на развитие на националният интерес. В последната част е представено заключението от този процес.

Последната изследователска задача е обобщаване, представяне и дискутиране на резултатите в глобалния енергиен контекст и в контекста на ЕЕП и асоциираната академична литература. Тя е изпълнена в „Глава 5 – Заключение и дискусия“.

В този смисъл настоящото изследване преминава през следните стъпки:

1 – Идентифициране, събиране и подготвяне на приложимите правителствените програми на седемте държави-членки за 2007-2009 г. и 2016-2019 г.;

2 – Идентифициране на релевантния контекст, в който енергийната политика на отделните държави-членки се развива;

2 – Извършване на анализ на съдържанието на разделите, определящи енергийната политика от правителствените програми за двата периода, с цел идентификация на националния интерес на всяка държава-членка;

3 – Извеждане на заключения по отношение националния интерес на всяка отделна държава-членка за отделните периоди;

5 – Осъществяване на сравнителен анализ на националния интерес, както между самите държави-членки, така и между двата периода на анализ;

6 – Извеждане на заключения от реализирания сравнителен анализ.

Основната изследователска хипотеза е, че с еволюцията и развитието на Европейската енергийната политика, националните интереси в енергийната политика на отделните държави-членки ще бъдат подложени на натиск да се сближат и хармонизират. В този смисъл, това означава сходна ориентация на националния интерес в енергийните политики на държавите-членки, представена под формата на сходни теми от национално значение. Тези теми от национално значение ще бъдат изявени чрез заложените цели, мерки, политически насоки и основаващи принципи в правителствените програми.

За да се изследва тази хипотеза, изследователските въпроси в настоящото изследване са:

1 – Как е формулиран националният интерес в енергийната политика на държавите-членки?

2 – Какви са водещите основни теми, взети под внимание при формулиране на националния интерес от страна на правителства?

3 – До каква степен се намират препратки към европейските или международни институции или документи?

4 – Как се развива националният интерес в енергийната политика между отделните държави-членки?

5 – Как се развива националният интерес през двата периода на развитие на ЕЕП?

Методика

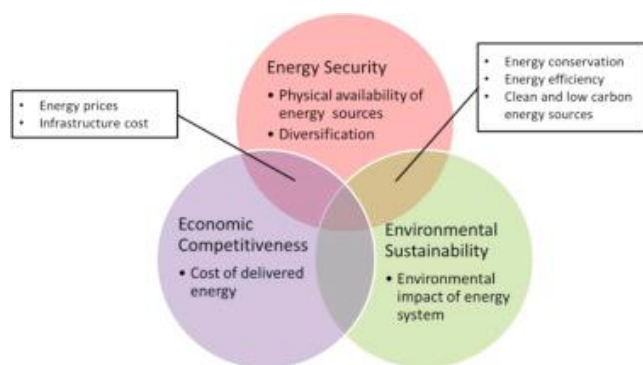
Елементите на използваната методика в настоящото изследване са три: теоретична рамка, подход и методи за анализ. По отношение на теоретичната рамка, избраната теоретична рамка е съвременния конструктивизъм както е приложен към изследването на Европейската интеграция. Причината за този избор се дължи на факта, че тази теоретична рамка позволява взимането предвид на контекста и интерсубективните значения за национален интерес в енергийната политика, в които правителствените програми са развити и които могат да съдържат, респективно. По този

начин, позволявайки идентифицирането и интерпретирането на националния интерес в енергийната политика в своята цялост.

Избраният подход е изследването на казус. Подходът е избран с цел да допълва и разширява предимствата на теоретичната рамка, чрез възможността на детайлно описание на обекта подложен на анализ и на средата, в която този обект се изучава. По този начин се отваря възможността за по-голяма прецизност в крайните резултати. Допълнително този подход позволява използване на комбинация от методи и инструменти, които да допринесат за по-голяма достоверност на откритото знание.

Преминавайки към методите, в настоящото изследване са използвани два основни метода за анализ. Първият метод, чрез който националния интерес е идентифициран е качествен анализ на съдържанието приложен върху правителствените програми. Вторият метод е сравнителен анализ на националния интерес.

Използването на първия метод цели да позволи идентификацията на националния интерес в енергийните политики на отделните държави-членки за двата периода. Както

Фигура 1 - Диаграма на Вен на енергийната трилема. Представя индивидуалните и споделени елементи на трите направления в енергийната политика. Източник: Ang, Choong and Ng 2015, 1090.

е аргументирано в раздел „2.3 – Операционализация“ за да превъзмогне някой от проблемите на понятието национален интерес, избраната дефиниция на понятието е тази използвана от Alexandrova и Timmermans, които операционализират национален интерес като „теми от национално значение във вътрешния дневен ред“ (Alexandrova and Timmermans 2013, 323).

Процеса на идентификация на националния интерес в енергийните политики, започва с кодирането на всеки аргумент в правителствената програма. Кодирането е направено по два начина: по теми и по елементи от енергийната трилема. Във връзка с темите, във всеки аргумент в главата представяща енергийната политика е идентифицирана темата или темите от енергийната политика, която този аргумент съдържа. Тези теми и броят колко пъти са срещнати в енергийната политика са представени в таблица, в началото на всеки раздел за всяка отделна програма.

Преминавайки към втория начин на кодиране, с цел сравнимост между различните държави-членки и периоди, както и по-ясно разбиране на националния

интерес в енергийната политика е използвана енергийната трилема. Енергийната трилема е инструмент, който позволява идентифициране и анализиране на различните индивидуални и съревноваващи се елементи на дадена енергийна политика, както и разпознаването на компромисите и изборите между трите различни цели в контекста на последната (Ang, Choong and Ng 2015, 1089-1090). Трите направления на енергийната трилема, използвани в настоящото изследване са устойчивост или устойчиво развитие; конкурентоспособност и сигурност на доставките или енергийна сигурност. Последните са избрани, имайки предвид контекста, в който държавите-членки на ЕС провеждат своите енергийни политики.

Последно за по-конкретното установяване и разбиране на националния интерес и неговото ниво на абстрактност са избрани шест вида индикатори, в които са категоризирани аргументите. Тези индикатори са разделени на две групи: първостепенни и второстепенни. Първостепенните са принципи (principles), политически насоки (policy lines) и мерки (measures) и цели. Второстепенните са препратки към документи и към институции.

Ограничения на изследването

Настоящото изследване има три основни ограничения, които трябва да бъдат взети под внимание при интерпретирането на постигнати резултатите. Първото ограничение е свързано с избора на държавите-членки, чиито правителствени програми са подложени на анализ. Второто ограничение е свързано с предмета, който е изследван – националния интерес в енергийните политики, както представен в правителствените програми. Третото ограничение е свързано с избора на основното понятие – национален интерес.

По отношение на избора на държави-членки, чиято енергийна политика да бъде изследвана, то основната характеристика, която ги обединява е, че седемте държави-членки са със сравнително по-малко население като процент от общото население на ЕС. Теоретично, това влияе на „тежестта“ на техния глас при гласуване в Европейския съвет, както и на броя депутати в Европейския парламент. Причината за този избор се намира в ограниченото количество изследвания, които се фокусират върху тези държави-членки. Ограничението, произлизащо от този избор е, че при извеждане на заключения трябва да бъде взето предвид, че тези заключения са основно приложими за тези отделни държави-членки. Това от своя страна затруднява, потенциално правейки невъзможна каквато и да е генерализация на резултатите.

Второто ограничение произлиза от перспективата, в която настоящото изследване се фокусира. Избирайки националния интерес като основно понятие изследването се фокусира върху перспективата на отделните правителства за какво е важно да бъде реализирано в енергийната политика и какви са намеренията на даденото правителство. В този смисъл, националния интерес е създаден от гледната точка на дадено правителство за даден период. Това от своя страна има три последствия. Първо, след създаването на правителствената програма, съществува вероятността правителството да избере да не следва заложените в програмата национален интерес. Това може да се случи, поради форсмажорни обстоятелства или други причини. По този начин националния интерес, както е определен може да не отговаря на реалността. Второ, имайки предвид, че националният интерес е дефиниран от самите правителства, трябва да бъде взето под предвид, че е възможно той да бъде съдържа „пристрастия на политическите институции и свързаното с тях разпределение на властта в полза на установените интереси“ (Baumgartner, Green-Pedersen and Jones 2006). Трето, трябва да се вземе предвид, че правителствените програми, колкото и подробни да са, предоставят ограничено количество информация. Това означава, че поставеният под анализ национален интерес и съпътстващите го причини зависят от решението какво да бъде включено в текста на правителствената програма.

Последното ограничение е свързано със самото понятие национален интерес. Понятието национален интерес има дълга история в социалните науки. Предимно то е използвано по абстрактен начин, в процеса на формулиране на теории. Неговият проблем е, че преминаването към тестването на тези теории понятието попада повече към категорията понятия, които трудно могат да бъдат наблюдавани и подложени на емпиричен тест (King, Keohane and Verba 1994, 109-112). С цел да се преодолее този проблем настоящото изследване се основава върху това абстрактно понятие, но прави опит да го операционализира по такъв начин, че да превъзмогне този проблем в раздел 2.3 – „Операционализация“.

3 – Кратко изложение на дисертационния труд

Глава 1 от дисертационния труд представлява въведението в темата на дисертационния труд. Тя съдържа представените в предишния раздел избори и характеристики на труда.

От своя страна Глава 2 – „Теоретичен обзор“ има като цел да представи и осведоми по отношение на проблематиката на дисертацията. Това включва представяне на

теоретичната рамка, в която изследването се провежда, както и въвеждане на инструментите и термините използвани в изследователския процес. Разделена е на три части. Раздел „2.1 – Европейската енергийна политика“ е фокусиран, както заглавието му посочва върху ЕЕП и представя историческото развитие на сектора и политиката, основните изследователски теми в академичната литература и въвежда основните понятия свързани с ЕЕП. Раздел „2.2 – Теории за Европейска интеграция и управление“ разглежда теориите за изследване на Европейския интеграционен процес и въвежда понятията, произлизащи от лексиката на политическите науки. Последния раздел „2.3 – Операционализация“ е резултатът от първите два раздела, давайки основата, инструментариума и понятията и представяйки ги в една цялостна кохерентна логика, за да може да бъде реализирано изследването. В този последен раздел са операционализирани теорията, подхода, инструментите, понятията, имайки предвид обекта и предмета на изследването.

Започвайки с раздел „2.1 – Европейска енергийна политика“, той е разделен на три подраздела: „2.1.1 – История и контекст на ЕЕП“, „2.1.2 – Академична литература на тема ЕЕП“ и „2.1.2 – Основни понятия на ЕЕП“.

В подраздел „2.1.1. – История и контекст на ЕЕП“ е съставен основно от две части. Първата и основна част се състои от представянето на историческото развитие на Европейската енергийна политика. Разграничени са четири грубо дефинирани периода на развитие на ЕЕП от 1951 г. до 2019 г.

Въз основа на този исторически преглед са изведени три заключения, които определят контекста, в който се развива енергийната политика в ЕС. Първото заключение е, че енергийният сектор и респективно енергийната политика са силно зависими от технологичните развития. В различни периоди на развитие, енергийният сектор е доминиран от определена технология. Следователно, енергийните политики са фокусирани върху тази технология. Последователно, първите променят фокуса си, следвайки технологичните развития в сектора.

Второ, този сектор е от голямо значение за държавите-членки. Основната причина за това е, че намесите и хода на политиките предприети в този сектор имат отражение на всички останали икономически сектори. Още повече, секторът има важно значение за националната сигурност. Освен това, от страна на правителствата е налице пряк интерес от развитието и добива на полезно изкопаеми (нефт, природен газ, въглища и др.) с цел финансиране на държавния апарат и проекти от социален характер.

Трето, въпреки силния национален контрол, съществува и процес на европеизация на националните енергийни сектори, чрез реализирането на една общоевропейска енергийна политика. Тази политика е характеризирана от дълги периоди на блокада, както и периоди на неочаквани аванси и концесии по отношение на управлението на енергийния сектор. Периода 2007-2019 г. е примерен за значително развитие на ЕЕП.

Последната част от този раздел завършва с преглед на статистическите данни за сектор енергетика за ЕС за 2006 г. и 2016 г. Заключение, което е изведено от тези данни е, че ЕС има значително висок процент на енергийна зависимост. Поради липсата на въглеводородни ресурси като природен газ и нефт, тенденцията е с всяка изминала година енергийната зависимост да нараства.

Продължавайки към подраздел „2.1.2 – Академична литература на тема ЕЕП“, тази част от дисертацията е организирана под формата на четири общи теми, към които академичната литература, свързана с ЕЕП се фокусира. Първата от тези теми е изследването на взаимодействията между различните цели и направления на ЕЕП като основните три са конкурентоспособност, устойчивост и сигурност на доставките. Втората тема е изследването на поведението на действащите субекти в политическата арена на ЕЕП, техни институционални ограничения, възможности и интереси. Третата е анализа на европейското законодателство в ЕЕП, неговите ефекти, влияние и успеваемост. Последната тема е свързана с между секторното влияние на сектор енергетика и включва изследвания от мултидисциплинарен характер. Последните изследват проблеми свързани с различните пазари (електричество, природен газ, нефт, енергия от ВЕИ и др.), функционирането на различните мрежи за дистрибуция на енергия, взаимодействието между транспорт и енергетика, както и енергетика и финансови инструменти, енергетика и природа, енергетика и общество и др. Из между тези теми се намира и изследването на външната политика по отношение на енергетиката, която има специално значение в контекста на ЕЕП.

Първата тема е разглежда енергийната политика на европейско ниво. Фокусът е към идентифициране на какви са проблемите на сектор енергетика и какво цели да постигне една енергийна политика. След това е обърнато на внимание на тези елементи приложими към ЕЕП. Чрез този прочит е въведен инструмента *trias energética* или енергийната трилема и неговите съставни елементи, представляващи целите на всяка енергийна политика: сигурност на доставките; конкурентоспособност/енергийна справедливост; устойчиво развитие.

Втората тема се съсредоточава в действащите субекти в ЕЕП. Основните субекти, идентифицираните в теоретичния обзор са от една страна институциите на ЕС: Европейската комисия, Европейския парламент и Съвета на Европейския съюз и от друга страна държавите-членки. От последната група се открояват в литературата Германия, Франция и Обединеното кралство, поради засиления изследователски фокус върху тяхната роля в развитието на ЕЕП.

От страна на институциите ЕК има основна роля за интеграционния процес сектор енергетика в ЕС. Този процес започва с импулса зададен от Комисията под председателството на Жак Делор, продължавайки чрез първите директиви под председателство на Жак Сантер. Усилията на ЕК постигат най-високата си точка по време на приемането на Третия енергиен пакет, под председателството на Жозе Мануел Барозо. Накратко, за да постигне либерализацията на европейските енергийни пазари в Третия енергиен пакет, ЕК използва позицията си на техничен експерт и пазител на Договорите. Позицията на техничен експерт е изграден въз основа на поредица от неформални институции в сектор енергетика, което позволява на ЕК да рамкира дебата във връзка с развитието на енергийните пазари. Като пазител на Договорите, ЕК използва правомощията си, за да инициира дела пред СЕС по отношение на злоупотреба с господстващо пазарно положение от страна на национални енергийни монополи. По този начин, налагайки своята визия за развитието на общия европейски енергиен пазар (Koch, et al. 2009, Bernotat 2008) (Eikeland 2008, 20, 51, Eikeland 2011, 249-250, 253, 255). В този смисъл, ЕК се явява като „защитник“ на конкурентоспособността и пазарната интеграция в ЕЕП.

Във връзка с Европейския парламент, са отличени два елемента от значение за ЕЕП. Първият е, че основният интерес на ЕП в ЕЕП е устойчиво развитие. Вторият елемент е свързан с новопридобитите правомощия с влизането на сила на Лисабонския договор, което допринася за нарастване на влиянието на ЕП в развитието на общата енергийна политика. Последно, по отношение на Съвета на ЕС е установено, че енергийната политика е дискутирана в различните формации, но ключовото заключение е, че като „най-международната“ институция Съвета има ролята на противовес на ЕК с интерес към сигурността на доставките в ЕЕП (Birchfield 2011, 249-250, Birchfield and Duffield 2011, 249-250, The Member States of the European Union 1992, чл. 3(3), 21(2)).

От страна на държавите-членки са идентифицирани три групи държави-членки по отношение на енергийната политика с три държави-членки, на които е обърнато специално внимание. Двете групи се появяват в процеса на приемане на Третия енергиен

пакет и са мнозинството от 15 държави-членки, в които вече тече процес на либерализация и са положително настроени към процеса на либерализация в сектора. Тези държави-членки са водени от Обединеното кралство, Нидерландия и Скандинавските държави. От другата страна стоят Германия, Франция и останалите държави-членки, чиято позиция е против либерализация и с фокус към гарантиране на сигурността на доставките и която представлява блокиращо мнозинство (Eikeland 2008, 53-54). Държавите-членки, които се открояват в изследването на ЕЕП са Германия, Обединеното кралство и Франция.

В случая на Германия, въпреки че тази държава-членка е редовно „шампион“ на европейската интеграция, когато става въпрос за енергийната политика позицията и е сложна. Във връзка с теми като ВЕИ, енергийна ефективност и борба с промяната на климата Германия, по принцип подкрепя инициативите, произлизащи от ЕС. По теми като пазарна либерализация, енергийна сигурност и обща външна енергийна политика, тази държава-членка се оказва в опозиция. По този начин поведението на Германия представлява една комбинация от смесени позиции с несигурна тенденция в ЕЕП (Buchan 2009, 21-22, 47-48, Duffield and Westphal 2011, 176-178, Birchfield and Duffield 2011, 271).

По отношение на ЕЕП, позицията на Франция се променя през времето. Първоначално Франция е антагонистично настроена поради факта, че развитието на свободния енергиен пазар и процеса на либерализация застрашават позицията на френските национални компании. Въпреки това поради глобализацията и климатичните промени, френската позиция се доближава до тази на ЕС по дадени теми като ВЕИ, емисии на ПГ, енергийна ефективност. В този смисъл, Франция се превръща в държава-членка образец за интеграция в енергетиката (Merit 2011, 156-157, 161-164).

Последната от трите държави-членки е Обединеното кралство, чиито случай е характеризирани от изключителна подкрепа за развитието на общата енергийна политика. В контраст на други секторни политики, целите на националната енергийна политика на Обединеното кралство съвпадат с целите на ЕК от 1979 г. насам. По този начин тази държава-членка поема ролята на лидер за либерализирането на енергийните пазари, търсейки да изгради коалиции с други държави-членки. Включително, ОК критикува реформите на ЕК, че не достигат достатъчно далеч в либерализирането на енергийните пазари. ОК също играе важна роля в избирането на пазарни механизми за постигане на устойчиво развитие (напр. ЕСТЕ) (McGowan 2011, 201, 206-207).

Последната трета група държави-членки, чийто са все по-често обект на анализ в контекста на ЕЕП е Вишеградската група (Чешката република, Унгария, Полша, Словакия). Причините за тяхното групиране е сходните икономически сектори и поведението им като група при взимането на решение на европейско ниво. Специфично след Брекзит, относителното влияние на тези държави-членки нараства. Поради въглеродната интензивност на техните енергийни сектори, основните инициативи на които тези държави-членки се противопоставят са тези свързани с устойчивото развитие на сектора (Toplensky 2018, Yovchev 2019, 77).

В този смисъл, ЕЕП представлява една споделена политика, характеризирана от сложна ситуация, в която постигането на съгласие е затруднено от различните интереси, които действащите лица. Допълнително съображенията свързани с външната политика, климатичните промени и идеологичните принципи, не помагат за улесняването на развитието на тази политика.

Раздел „2.2 - Теории за Европейска интеграция и управление“ е разделен на две части: „2.2.1 – Теории за Европейска интеграция“ и „2.2.2 – Теории за управление на ЕС“. Тази част от дисертацията има три цели: първо, да установи възможните теоретични рамки, които могат да бъдат използвани в настоящото изследване; второ да улесни и аргументира избора на теоретична рамка; трето да идентифицира мястото на изследване в по-общия теоретичен дебат в политическите науки и последно, да въведе нужните понятия, произлизащи от политическите науки.

В подраздел „2.2.1 – Теории за Европейска интеграция“ са хронологично разгледани неофункционализма, интерговернментализма и либералния интерговернментализъм. Представени са техните основни предположения, аргументи и успехи и недостатъци да обяснят процеса на европейска интеграция.

В подраздел „2.2.2 – Теории за управление на ЕС“ са разгледани теориите, които променят фокуса си и се опитват да обяснят повече процеса на взимане на решения в ЕС, от колкото процеса на интеграция в ЕС. Подраздела започва с институционализма и трите подхода, които са развити и приложени към ЕС: рационален избор (rational-choice institutionalism); исторически (historical institutionalism) и социологически (sociological institutionalism). След това са разгледани подходите свързани с управление (governance) и по-конкретно регулаторно управление (regulatory governance); управление на мрежите (network governance); управление на множество нива (multi-level governance) и наднационално управление (supranational governance). Последната теория, която е разгледана е конструктивизмът както приложен към европейската интеграция.

Последният раздел от втората глава на дисертацията е „2.3 – Операционализация“. В тази глава контекста, теория, методология, инструменти и понятия са операционализирани за реализиране на изследването.

Операционализацията започва от определянето на теоретичната основа. За теоретична основа на изследването е избран конструктивизма както е приложен към изследването на европейската интеграция. Причините за този избор са три. Първо конструктивизма както приложен към ЕС е по-скоро перспектива, която позволява емпирични изследвания, чийто резултати допълват знанието ни за ЕС. Второ, в използването на конструктивизма е налице предпочитание към разрешителни и вероятностни обяснения, които са зависими от контекста, в който са получени. Това прави тази теоретична основа изключително приложима към изследването на ЕЕП. Също така, тази теоретична рамка е изключително удачна при изследването на казус с малък брой N , с цел идентифициране на даден феномен.

Продължавайки към подхода, имайки предвид целите на изследването, избраният подход е изследването на казус (case-study). Причината за това е целта на изследването, която е постигането на дълбочинно и контекстуално знание за националния интерес в енергийната политика на седемте държави-членки. По отношение на броя казуси, настоящото изследване е характеризирано от малък брой N , зависещи от контекста, целейки разбиране на сложността на предмета подложен под анализ и с ограничена възможност за генерализация (della Porta 2008, 202-203).

По отношение на методите, както е упоменато по-горе избрани са два метода за анализ. Анализ на съдържанието (content-analysis) и сравнителен анализ. Анализ на съдържанието е проведен в две стъпки. Анализът започва с отворено кодиране на правителствените програми (open-coding), използвайки индикаторите, представени в раздел 2.3 от дисертацията. Неговата цел е да бъдат идентифицирани основните модели и взаимовръзки в националния интерес както представен в правителствените програми. Този процес е реализиран въз основа на интензивно проучване на текста основано на интерпретационен, разпитващ и интуитивен процес. Целта е организиране на информацията съдържана в текста на програмите в смислени категории въз основа на операционализираните понятия. След това е извършено аксиално кодиране, чиято цел е идентифициране на централните характеристики на всяко направление от националния интерес. Въз основа на резултатите от анализа на съдържанието е възможно да бъде извършен сравнителния анализ.

Сравнителният анализ в настоящото изследване цели да разбере комплексната ситуация по отношение на националния интерес в енергийната политика на седем държави-членки на ЕС в два отделни периода. По този начин, фокусирайки се върху ограничени генерализации, зависещи от контекста. Този метод се основава на метода на приликите и разликите, състоящ се идентифициране на приликите и разликите между отделните казуси в наратив. Обясненията в резултат от този анализа са в резултат от комбинаторното разбиране, отделяйки вътрешни причини за дадена характеристика на националния интерес. Както е описано по-горе, това изследване се основава на малък брой случай (small *N*), които са общо 14 (седем държави-членки в два периода), по този начин, имайки географска и времева вариация.

Ключовото понятие в дисертацията е национален интерес. За да бъдат избегнати основните проблеми свързани с дългата история на това понятие в политическите науки, настоящото изследване използва операционализацията използвана от Alexandrova и Timmermans за национален интерес: „теми от национално значение във вътрешния дневен ред“. Причината за този избор се състои в това че „[т]еми с голямо национално значение се появяват, когато вътрешните предпочитания се обобщават и представят с оглед на политическото ръководство на страната.“ (Alexandrova and Timmermans 2013, 323). Както е случая в правителствените програми, които представят обобщени теми от национално значение.

Последно този раздел завършва с операционализацията на енергийната трилема, и понятията енергийна сигурност, конкурентоспособност, сигурност на доставките, принципи, насоки, мерки, цели.

“Глава 3 – Анализ на съдържанието“ представя резултатите от анализа на съдържанието на раздела представящ енергийната политика във всяка една от четирнадесетте правителствени програми. Главата е разделена на две части: първата част се отнася за периода 2007-2009 г. и втората част се отнася за периода 2016-2019 г. Всяка една от тези части започва с раздел, който представя основната информация за държавите-членки за този период. Тази основна информация включва характеристиките на политическата система, на енергийната система и технически характеристики на правителствената програма на държавите-членки за дадения период. След това текста продължава със седем подраздела подредени по азбучен ред, които представят резултатите от анализа на съдържанието за всяка една държава-членка. Главата завършва с раздел „3.3 – Заключение“, в които са обобщени резултатите от анализа.

Резултатите от анализа са обобщени в таб. 1-4 и в „Приложение 1 – Идентифицирани теми“. Табл. 1 и 3 представят броя на идентифицирани индикатори от всеки един вид, във всяко едно направление за всяка правителствена програма за 2007-2009 г. и 2016-2019 г., респективно. Табл. 2 и 4 представят подредбата на направленията от енергийната трилема в националния интерес, въз основа на индикаторите за 2007-2009 г. и 2016-2019 г., респективно. „Приложение 1 – Идентифицирани теми“ представя всички идентифицирани теми в правителствените програми по два начина. Първият начин е под формата на таблици, които представят идентифицираните теми разделени по направления и броя на колко пъти се срещат в текста, за всяка отделна държава-членка (работни листове „Теми 2007-2009“ и „Теми 2016-2019“). Вторият начин е под формата на списък с всички теми в програмите за двата периода, с броя държави, в които дадена тема се среща и сходните теми идентифицирани в правителствените програми (работни листове „Сбор теми 2007-2009“ и „Сбор теми 2016-2019“).

За периода 2007-2008 г., националния интерес в енергийната политика на Австрия е в направление сигурност на доставките. Индикаторите въз основа на които е изведен са цели, мерки и политически насоки. Основните теми в сигурността на доставките са енергоспестяване и развитие на нови технологии. Следващото направление е устойчиво развитие с основни теми развитие на биомаса и увеличаване на ВЕИ в енергийния микс. На последно място е конкурентоспособност с основни теми като по-добро позициониране на австрийските компании и участие в международните пазари. Три аспекта отличават националния интерес на Австрия за този период. Първо, налице е опит за интеграция на сигурността на доставките с устойчивото развитие. Второ, ангажиране в международната енергийна политика за стабилизиране на енергийни региони. Трето Австрия води активна политика против ядрената енергетика.

За 2007-2009 г., националния интерес в енергийната политика на България е в направление конкурентоспособност. Основните индикатори са политическите насоки. Ключовите теми са либерализация на сектора, привличане на частен капитал, и инвестиции и оптимизиране на лицензионни, разрешителни и концесионни режими, както и насърчаване на зелени инвестиции. Следва устойчиво развитие, като е пояснено, че правителството ще следва принципа на устойчивото развитие, без да е налице повече информация за какво представлява това. На последно място е сигурност на доставките, чрез усилия в международните отношения с цел постигане на достъп до пазари и страни доставчици на енергийни източници. Отличаващ елемент на енергийната политика е

Индикатори за национален интерес в правителствените програми 2007-2009 г.																		
Държави-членки	Цели			Мерки			Насоки			Принципи			Документи			Институции		
	Устойчиво развитие	Конкурентоспособност	Сигурност на доставките	Устойчиво развитие	Конкурентоспособност	Сигурност на доставките	Устойчиво развитие	Конкурентоспособност	Сигурност на доставките	Устойчиво развитие	Конкурентоспособност	Сигурност на доставките	Национални	Европейски	Международни	Национални	Европейски	Международни
AT	9	1	11	1	3	8	2	5	8	0	0	0	0	0	0	0	1	0
BG	0	0	0	0	2	0	7	16	5	2	0	0	1	0	0	15	5	3
IE	4	0	0	5	0	1	20	11	10	0	0	1	1	1	0	6	2	0
LT	0	0	0	0	0	0	1	2	4	0	0	0	0	0	0	1	1	1
NL	3	0	0	3	0	0	6	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0
PT	2	0	0	0	0	0	4	9	5	0	1	0	0	1	1	0	0	1
FN	0	0	0	0	0	0	19	10	10	0	0	1	1	1	1	5	9	3

Таблица 1 - Индикатори за национален интерес в правителствените програми за период 2007-2009 г.

Австрия	Литва	Португалия	България	Финландия	Ирландия	Нидерландия
Сигурност на доставките	Сигурност на доставките	Конкурентоспособност	Конкурентоспособност	Устойчиво развитие	Устойчиво развитие	Устойчиво развитие
Устойчиво развитие	Конкурентоспособност	Устойчиво развитие	Устойчиво развитие	Сигурност на доставките	Сигурност на доставките	Конкурентоспособност
Конкурентоспособност	Устойчиво развитие	Сигурност на доставките	Сигурност на доставките	Конкурентоспособност	Конкурентоспособност	Сигурност на доставките

Таблица 2 - Степенуване на националния интерес в енергийната политика на седемте държави-членки за периода 2007-2009 г.

липсата на отделна енергийна политика от икономическата и последващото подчиняване на енергийната политика на втората.

За същия период националният интерес на Ирландия в енергийната политика е в направление устойчиво развитие. Изведен е основно въз основа на политически насоки. Основните теми са увеличение на ВЕИ, биоенергия, научноизследователска и развойна дейност. Второто направление от национално значение е сигурността на доставките. Налице е опит да се интегрират двете направления за постигане на по-голяма енергийна сигурност чрез диверсификация на енергийни източници, включително от ВЕИ и надеждни доставки на енергия. На последно място е конкурентоспособността. В това направление правителството запазва ключовата роля на държавата в сектора чрез теми като запазване на контрол над ключова енергийна инфраструктура и генерационни мощности и създаване на конкурентен пазар за крайните потребители и енергийна ефективност.

В литовската правителствена програма за 2007-2008 г., националният интерес в енергийната политика е направление сигурност на доставките като единствените индикатори в документа са политическите насоки. Основните теми са междусистемни връзки и осигуряване на енергийните нужди на достъпни цени за потребителите. Конкурентоспособността е на второ място от национално значение с темите интеграция на пазари за електричество и природен газ с тези на съседни държави-членки от ЕС. Отличаващите фактори са три. Първо, изключително краткият текст, който представя енергийната политика. Второ, развитието на конкуренция при условия на силен държавен контрол, с цел достъпни цени за потребителите. Трето, че за осигуряване на енергийните нужди, нито един източник на енергия не е изключен.

В програмата на Нидерландия за 2007-2009 г., националният интерес е в направление устойчиво развитие. Енергийната политика е представена и силно повлияна от климатичната. Основните индикатори са политически насоки. Ключовите теми са енергийна ефективност, прогресивни стандарти и увеличаване на ВЕИ. Следващото направление е конкурентоспособност с основни теми като пазарни стимули за реализиране на устойчиви енергийни решения. Не са идентифицирани индикатори в направление сигурност на доставките.

Националният интерес в енергийната политика на Португалия за 2007-2009 г. е в направление конкурентоспособност. Основните индикатори са политически насоки. Ключовите теми в това направление са създаване на пазарен модел в сектор енергетика и либерализация. Следващото направление е устойчиво развитие с теми като енергийна

ефективност, увеличаване на енергия от ВЕИ и информиране на потребителите. На последно място е сигурността на доставките. Основните теми в това направление са увеличаването на ВЕИ като източник на енергия и енергийната ефективност.

Последно за първия период, националният интерес в енергийната политика на Финландия е в направление устойчиво развитие. Основните индикатори са политическите насоки. Ключовите теми в това направление са биоенергията, подкрепата за ВЕИ и ограничаване на емисиите на газове с парников ефект. От второстепенно национално значение е сигурността на доставките чрез енергийни спестявания, енергийна самодостатъчност и биоенергия. На последно място е развитие на конкурентоспособността чрез подкрепа за биоенергията и енергия от отпадъци. Отличаващ елемент на енергийната политика е вниманието, отделено на европейския и международен контекст, в който се развиват ангажиментите свързани с ограничаването на газове с парников ефект.

Както таб. 2 показва за този период се появяват три групи държави-членки според националния интерес в енергийната политика. С направление сигурност на доставките като национален интерес са Австрия и Литва като техните второстепенни приоритети се различават. Втората група има като национален интерес конкурентоспособност и е съставена от България и Португалия. В тази група второстепенните приоритети от национално значение са едни и същи. Третата група има като национален интерес устойчиво развитие от Ирландия, Нидерландия и Финландия. В тази група второстепенните приоритети от национално значение са едни и същи за Финландия и Ирландия.

По отношение на препратките към документи за първия период те са общо осем – четири към национални документи, три към европейски и една към международен. Европейските документи касаят са основно европейско законодателство, което трябва да бъде прието. Националните документи са предимно национални стратегии, които трябва да доразвиват секторната политика или отделни части от енергийната политика.

Във връзка с препратките към институции за първия период идентифицираните са общо 54 препратки - 25 към национални институции, 21 към европейски и осем към международни институции. Основната причина за големия брой препратки към национални институции е правителствената програма на България, в която политическите насоки са адресирани към дадено министерство. При препратките към европейски институции се отличават България и Финландия с пет и девет препратки респективно. За България това се обяснява от факта, че се намира в период на

присъединяване към ЕС, а от текста на Финландската политика става ясно, че енергийната политика е създадена в контекста на европейските цели за климата. Забелязва се ограничено споменаване на международните институции. Препратките към международни институции са предимно към трети държави извън ЕС, доставчици на енергия.

В седемте програми са идентифицираните общо 84 различни теми в енергийната политика. От тях 11 теми са намерени в повече от една правителствена програма. Както Приложение 1 показва тези теми са: увеличаване на ВЕИ (Австрия, Ирландия, Нидерландия, Португалия), биоенергия (Австрия, Ирландия, Финландия), диверсификация на източници (Ирландия, Португалия, Финландия), енергийна ефективност (Ирландия, Нидерландия, Португалия), енергия на достъпна цена (Ирландия, Литва, Финландия), конкуренция (Ирландия, Литва, Португалия), европейски енергиен пазар (България, Литва), енергийни спестявания (Австрия, Финландия), изследователска и развойна дейност (Ирландия, Португалия), инфраструктура (Австрия, България) и ограничаване на ПГ (Финландия, Нидерландия).

Продължавайки с втория период, в правителствената програма на Република Австрия за 2016-2019 г., националният интерес е в направление устойчиво развитие. Основния вид индикатори са политическите насоки. Основните теми са повече ВЕИ в енергийното производство, енергийна ефективност и премахване на бюрокрация. Следващото направление е конкурентоспособност с теми като ограничаване на бюрокрацията, премахване на административните бариери при изграждането на нови мощности от ВЕИ и стабилна законодателна рамка. Последно в направление сигурност на доставките, темите са енергийна самодостатъчност и инвестиции в мрежова инфраструктура. Отличаващи характеристики на енергийната политика са включването на устойчивата мобилност към енергийната политика и активна антиядрена позиция на ниво ЕС. Също така, координация с климатичната политика, бидейки значително детайлна, като в дългосрочен план целта е пълното декарбонизиране на австрийския енергиен сектор.

В програмата на Република България за периода 2017-2019 г., националният интерес в енергийната политика е в направление сигурност на доставките. Основния вид индикатори са политическите насоки. Трите основните теми в националният интерес са развитие на ядрената енергетика, енергийни спестявания и междусистемни връзки, диверсификация на източниците и маршрутите на природен газ. Следва направление конкурентоспособност чрез либерализацията и интеграцията на енергийните пазари,

Индикатори за национален интерес в правителствените програми 2016-2019 г.																		
Държави-членки	Цели			Мерки			Насоки			Принципи			Документи			Институции		
	Устойчиво развитие	Конкурентоспособност	Сигурност на доставките	Устойчиво развитие	Конкурентоспособност	Сигурност на доставките	Устойчиво развитие	Конкурентоспособност	Сигурност на доставките	Устойчиво развитие	Конкурентоспособност	Сигурност на доставките	Национални	Европейски	Международни	Национални	Европейски	Международни
AT	1	0	0	1	2	0	48	45	26	2	2	2	12	1	0	2	4	3
BG	0	0	0	2	2	6	3	10	18	0	1	1	8	5	0	8	0	2
IE	1	0	0	2	0	0	14	0	3	0	0	0	1	0	0	10	1	0
LT	0	0	0	1	1	1	12	28	20	2	1	0	0	1	0	12	5	10
NL	1	0	0	8	0	0	24	4	1	0	0	0	6	0	3	15	5	3
PT	2	0	0	2	0	0	53	35	6	1	1	0	3	0	0	27	5	7
FN	3	0	1	0	0	0	5	4	1	0	0	0	0	0	0	0	2	1

Таблица 3 - Индикатори за национален интерес в правителствените програми за период 2016-2019 г.

Австрия	Нидерландия	Португалия	Финландия	Ирландия	България	Литва
Устойчиво развитие	Устойчиво развитие	Устойчиво развитие	Устойчиво развитие	Устойчиво развитие	Сигурност на доставките	Конкурентоспособност
Конкурентоспособност	Конкурентоспособност	Конкурентоспособност	Конкурентоспособност	Сигурност на доставките	Конкурентоспособност	Сигурност на доставките
Сигурност на доставките	Сигурност на доставките	Сигурност на доставките	Сигурност на доставките	Конкурентоспособност	Устойчиво развитие	Устойчиво развитие

Таблица 4 - Степенуване на националния интерес в енергийната политика на седемте държави-членки за периода 2016-2019 г.

защита на уязвими потребители и оптимизация на функционирането на енергийните предприятия с държавно участие. Последно, в направление устойчиво развитие единствената тема идентифицирана е стимулиране на ядрената енергетика като нискоемисионен източник на енергия.

За 2016-2019 г. националният интерес на Република Ирландия е в направление устойчиво развитие. Основният вид индикатори са политическите насоки. Ключовите теми са активно участие на гражданите в енергийния преход, развитие на ендогенни ВЕИ и енергийна ефективност. Следва направление сигурност на доставките с основните теми развитие на ендогенни възобновяеми източници като начин за гарантиране на енергийната независимост и създаване на LNG терминал до Ballylongford. Няма идентифицирани индикатори в направление конкурентоспособност. Отличаваща характеристика на програмата е търсенето на повече субсидиарност при взимане на решения за изграждане на енергийна инфраструктура.

Националният интерес в енергийната политика на Република Литва за 2016-2019 г. е в направление конкурентоспособност. Основният вид индикатори са политическите насоки. Ключовите теми са ограничаването на покачването на цените за потребители, когенерация и енергийна ефективност. Следва направление сигурност на доставките с теми развитие на инфраструктура и ендогенни ВЕИ. На последно място е направление устойчиво развитие с основни теми развитието на ендогенни ВЕИ, офшорна и наземна вятърна енергия и международните и Европейски цели за намаляване на изменението на климата. Отличаваща характеристика на енергийната политика е активната антиядрена политика.

В същия период в коалиционното споразумение на Кралство Нидерландия националният интерес на правителството е в направление устойчиво развитие. Основният вид индикатори в споразумението са политическите насоки. Основните теми са ограничаване на ПГ, по-устойчив жилищен фонд и по-амбициозни международни и Европейски цели във връзка с ограничаване на ПГ. На второ място е направление конкурентоспособност с основните теми ограничаване на емисиите на ПГ и създаване на национално енергийно и климатично споразумение. На последно място е сигурността на доставките и единствената тема е ограничаване на вноса на нефт от Руската федерация и Близкия изток. Отличаваща характеристика на енергийната политика е ориентирането към енергиен преход и създаване на предпоставките за извличане на максималните ползи от него за Нидерландия под формата на устойчива околна среда, икономически растеж и работни места и енергийна сигурност чрез зелена енергия.

Националният интерес в енергийната политика на Република Португалия за 2016-2019 г. е в направление устойчиво развитие. Основният вид индикатори са политическите насоки. Основните теми са енергийна ефективност, устойчива мобилност и енергия от ВЕИ. На второ място е конкурентоспособност с основните теми енергия от ВЕИ, енергийна ефективност и създаване на повече конкуренция на енергийните пазари, както и подкрепа за иновации и развитие. На последно място е сигурността на доставките, като основната тема е развитието на междусистемни връзки. Отличаващата характеристика на националния интерес е възползването от енергийния преход и ендогенните ВЕИ ресурси за извличане на максимални ползи от енергийния преход, чрез зелен растеж, фокусиран върху устойчиво енергийно развитие и експорт на зелена енергия.

Последно за този период националният интерес в правителствената програма на Република Финландия е в направление устойчиво развитие. Основният вид индикатори са политическите насоки. Ключовите теми са повече енергия от ВЕИ и биоенергия. След това от национално значение е направление конкурентоспособност с основни теми финансиране за иновации и експорт в сектора и помощ за понижаване на разходите за ВЕИ. На последно място е сигурност на доставките, като тази трябва да бъде постигната чрез развитие на биоикономиката.

Както е показано в таб. 4 във втория период от настоящото изследване се формират две групи според националния интерес в енергийната политика. Тези две групи са държави-членки, чийто национален интерес е в направление устойчиво развитие (Австрия, Нидерландия, Португалия, Финландия, Ирландия) и тези, чийто национален интерес не е в направление устойчиво развитие (България и Литва).

В този период са разграничени 125 препратки към институции и 40 към документи. От тях едва 23 препратки са към европейски институции и 7 към европейски документи. Тези препратки са вписват в три групи препратки към европейско законодателство (Австрия, България и Литва), към европейските енергийни и климатични цели (Австрия, Литва, Нидерландия, Финландия) и към институции или документи, чрез които да бъдат реализирани национални цели (Австрия, Литва, Нидерландия и Португалия).

Единственият международен документ е Парижкото споразумение. Международните институции са от три вида: трети страни извън ЕС, междуправителствени организации и регионални организации между отделни държави-членки на ЕС.

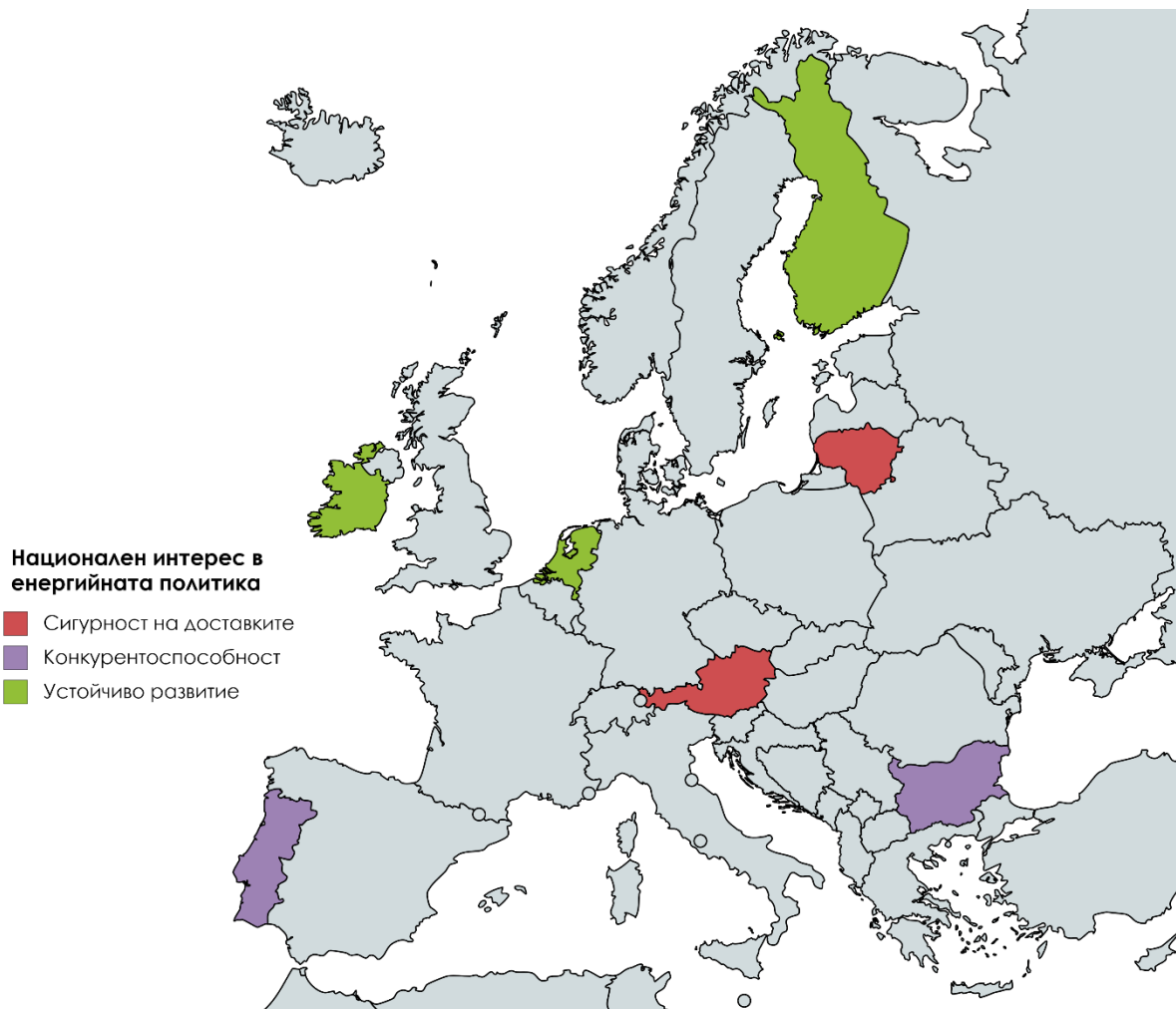
В този период както Приложение 1 показва са идентифицирани общо 125 отделни теми между седемте правителствени програми. От тях 23 теми са идентифицирани в повече от една правителствена програма. Тези теми са: биоенергия (АТ, ІЕ, LT, FL), енергийна ефективност (АТ, ІЕ, LT, PT), прекратяване на използването на въглища за електроенергия (АТ, ІЕ, NL, FL), LNG терминал (ІЕ, LT, PT), въвеждане на законодателство от ЕС (АТ, BG, LT), енергия от ВЕИ (NL, PT, FL), изследователска и развойна дейност (АТ, ІЕ, PT), умни мрежи (АТ, ІЕ, PT), активно участие на гражданите в енергийния преход (ІЕ, LT), антиядрена политика (АТ, LT), ендеогенни ВЕИ (ІЕ, LT), енергийни клъстери (АТ, PT), енергийни спестявания (BG, NL), защита на уязвими потребители (BG, PT), междусистемни връзки (LT, PT), обновяване на сгради (АТ, LT), оптимизиране на субсидии (АТ, PT), подкрепа за износ на енергийни технологии (АТ, LT), премахване на бюрокрация (АТ, LT), съхранение на енергия (АТ, LT), устойчива мобилност (АТ, PT) и хидроенергетика (АТ, PT).

Както заглавието посочва, в „Глава 4 – Сравнителен анализ на националния интерес“ е реализиран и представен сравнителният анализ част от тази дисертация. Главата е разделена на четири части. В раздел „4.1 – Национален интерес в периода 2007-2009 г.“ е извършен сравнителен анализ между националния интерес в енергийната политика на седемте държави-членки в периода 2007-2009 г. В раздел „4.2 – Национален интерес в периода 2016-2019 г.“ същият процес е повторен за втория период от изследването. В раздел „4.3 – Развитие на националния интерес между 2007-2009 г и 2016-2019 г.“ е извършен сравнителен анализ на националния интерес в енергийната политика между двата отделни периода на анализ. В раздел „4.4 – Заключение“ са представени основните изводи от реализираните анализи.

От сравнителния анализ на националния интерес за първия период 2007-2009 г., са изведени две основни заключения. Първото е, че се формират три групи по национален интерес в енергийната политика. Те са представени във фиг. 1. Второто заключение е по отношение на съдържанието на националния интерес и по-общо енергийните политики на държавите-членки.

В първата група, която е съставена от държави-членки, чийто национален интерес в направление устойчиво развитие единствената обща тема е „Увеличаване на ВЕИ“. Във втората група, чийто национален интерес е в направление сигурност на доставките не са налице общи теми между енергийните политики. В третата група, чийто национален интерес е в направление конкурентоспособност също не са идентифицирани общи теми.

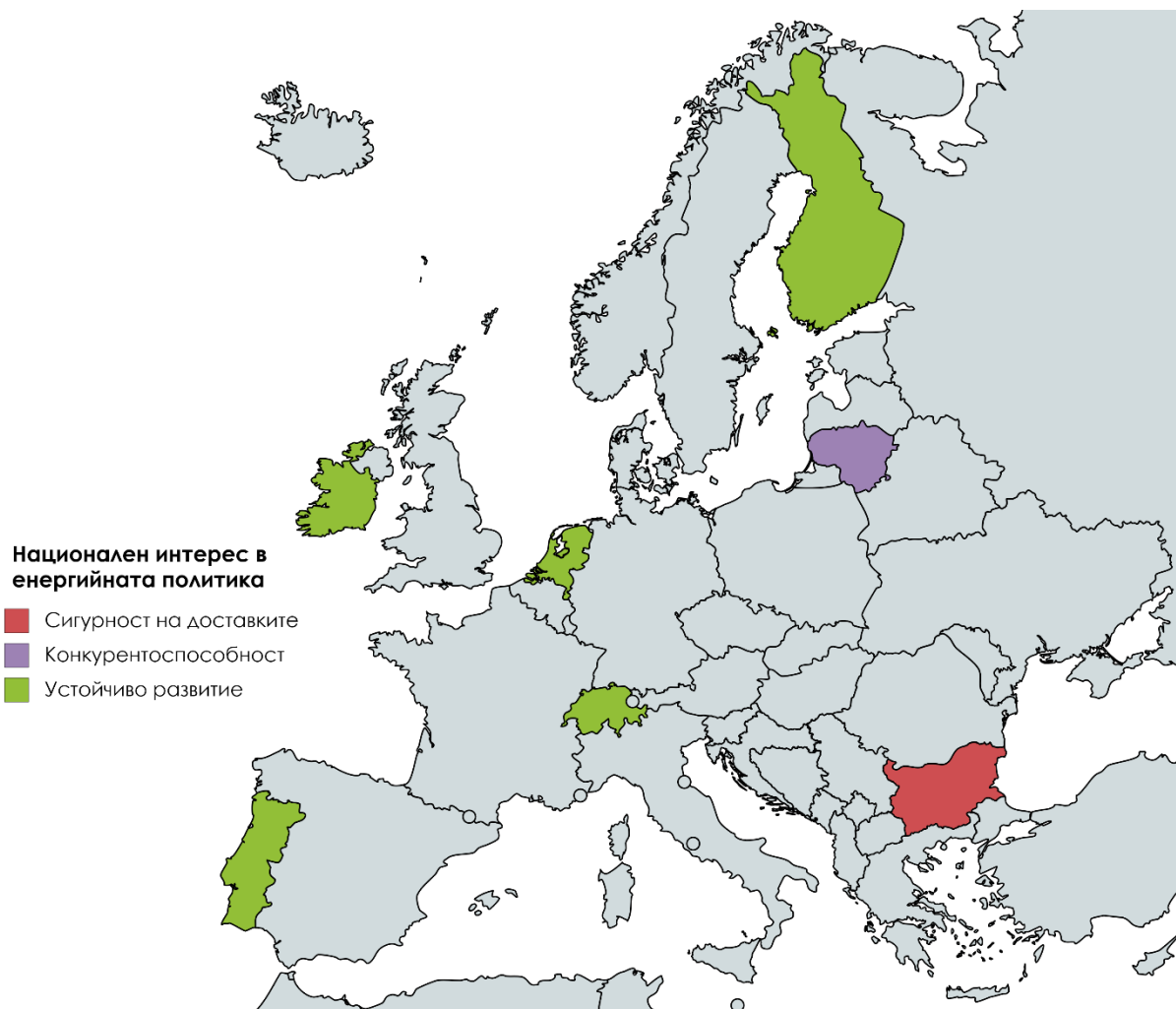
От общо 84-те различни теми, едва 11 са в повече от една правителствена програма. По-детайлен анализ на темите показва също така, че 22 теми са сходни теми. Това са теми, които се вписват в една и съща обща тематика, но имат различен обхват в представените принципи, политически насоки, мерки или цели и по този начин имат съществено различен диапазон или фокус. В този смисъл, сравнителният анализ показва, че националните интереси в енергийната политика, по-скоро се различават, отколкото да си приличат за този период. Дори и в групите оформени въз основа на националния интерес, темите от правителствените програми показват, че енергийната политика на всяка една държава-членка се различава от тази на друга държава-членка значително. В определянето на енергийната политика, всяко едно национално правителство, взема под предвид различни национални фактори. Дори и държавите-членки с привидно един и същи национален интерес обръщат внимание на различни елементи в определянето на курса на националната енергийна политика. Също така, са използвани и различни инструменти за постигане на заложените национални цели.

Фигура 2 – Карта, представяща основният национален интерес в енергийната политика на за периода 2006-2009 г. Създадена чрез marchart.net.

Преминавайки към раздел „4.2 – Национален интерес в периода 2016-2019 г.“, националният интерес на държавите-членки е представен във фиг. 2. Както е споменато по-горе на пръв поглед националният интерес разделя държавите-членки на две групи. Западноевропейски, където националният интерес е в направление устойчиво развитие и източноевропейски, които преследват или конкурентоспособност в случая на Латвия или сигурност на доставките, в случая на България.

По-задълбоченото сравнение между идентифицираните теми поддържа това заключение по отношение на западноевропейските държави. Направление устойчиво развитие е доминиращо в отделните енергийни политики. Обща характеристика на националният интерес на тези държави-членки е наличието на теми като биоенергия, енергийна ефективност, възобновяеми енергийни източници. Тези теми представляват значителна част или основата на отделните енергийни политики. Допълнително последните са оформени по такъв начин, че устойчивото развитие на сектора и

Фигура 3 - Карта представяща основният национален интерес в енергийната политика на за периода 2016-2019 г. Създадена чрез marchart.net.

съпътстващите ги енергийни иновации, заедно с държавна подкрепа, да представляват начин за постигане на конкурентоспособност и устойчиво развитие.

От другата страна, за източноевропейските държави-членки, общото между енергийните им политики е малко. Сравнителният анализ показва, че енергийната политика на Литва, въпреки различен национален интерес се доближава до западноевропейските държави по-обща теми. Налице са общи теми между двете правителствени програми, но призмата, през която са формулирани в литовската енергийна политика е тази на конкурентоспособност и сигурност на доставките. За разлика от това българската енергийна политика е насочена в различен курс от тази на останалите шест държави-членки.

Специфично във връзка с българската енергийна политика от 26 общи теми между правителствените програми, едва четири са сходни с темите разграничени в българската правителствена програма. Включително и в тези сходни теми, българската енергийна политика е рамкирана като са взети под предвид различни предпоставки. Три елемента разграничават българската енергийна политика от останалите. Първо, липсата на заложили усилия в посока ВЕИ. Второ, активната ядрена политика, която е директно в контраст с енергийните политика на Австрия и Литва. Трето, политика по отношение на въглищата като източник на електроенергия, която поставя България в опозиция с Австрия специфично, но и с останалите държави-членки планиращи изход от въглищата за генерация на електроенергия.

От общо 125-те теми, 23 са намерени в повече от една програма и 49 са сходни теми между правителствените програми. Анализът показва, че между всяка една програма голяма част от темите са дефинирани различно, с различни представени инструменти и дефиниции за постигане на различни цели. Това оставя темите на абстрактно ниво сходни, но самото съдържание и ангажименти са определени въз основа на национални съображения, повлияни от националните енергийни характеристики или национални събития. В този смисъл, националната ситуация на сектор енергетика и националните предпоставки изглежда имат по-значително влияние в определянето на националния интерес в енергийната политика.

Друго развитие за този период на енергийните политики на държавите-членки е тяхното разширяване. Това се случва чрез нарастването на техния размер като текст, както и по-обхватното им съдържание, разпростирайки се в повече икономически сектори и респективно, влияейки на повече секторни политики. Примери за това са политически насоки, които влияят на жилищната политика, транспортната политика,

иновационната политика, данъчната и фискална политика, правосъдната политика, социалната политика и цялостната икономическа или търговска политика.

Последното заключение за втория период на анализ е по отношение на влиянието на ЕЕП. Идентифицирани са три аспекта, в които е признато влиянието на ЕС в национални енергийни политики. Първият аспект на ЕЕП със значение в националните енергийни политики са под формата на европейските цели за климата (Нидерландия). Вторият аспект е под формата на възможностите, които ЕЕП предоставя (било то възможност за лансиране на националната икономика (Австрия), финансов донор (Литва) или енергийни пазари и финансов донор (Португалия). Последният аспект е свързан с правомощията на ЕК за контрол над държавната помощ и нуждата от одобрение от страна на ЕК върху определени схеми за финансиране (Финландия и Ирландия).

Преминавайки към раздел „4.3 – Развитие на националния интерес между 2007-2009 г и 2016-2019 г.“ сравнителният анализ между двете периода показва гореспоменатото развитие на енергийните политики като цяло – разширяване както в обхват, така и в детайл. В случаите на Австрия, Литва, Нидерландия и Португалия са налице повече аргументи, които съдържат по разнообразни теми, адресиращи повече различни икономически сектори. В случая на България във втория период енергийната политика е формулирана и представена като отделна част от правителствената програма. Ирландската енергийна политика за втория период е по-малка в количеството аргументи, но с изключително фокусиран национален интерес. Единственото изключение е Финландия, в чиято енергийна политика са заложили изключително амбициозни цели за сектор енергетика, но изостава по отношение на качество и количество в останалите индикатори за национален интерес.

Фигура 4 - Диаграма на Вен на енергийната трилема, представяща разпределението на държавите-членки според националния интерес в енергийната политика за 2007-2009 г.

Погледнати съвкупно във втория период е налице значителна промяна в националния интерес в енергийните политики. Въпреки че националният интерес на Ирландия, Нидерландия и Финландия остават в направление устойчиво развитие, към тях се присъединяват Австрия и Португалия. Тези две държави-членки преминават от сигурност на доставките и

Фигура 5 - Диаграма на Вен на енергийната трилема, представяща разпределението на държавите-членка според националния интерес в енергийната политика за 2016-2019 г.

държави-членки според националния интерес в енергийната политика, както описано в предишните параграфи.

Последно, вземайки под внимание темите, в развитието на националния интерес за двата периода се забелязва сближаване на нивото на направления от енергийната политика. Държавите-членки с национален интерес в устойчиво развитие стават общо пет, към предишните три се присъединяват Австрия и Португалия.

Тази координация на ниво направления на енергийната политика е потвърдена от идентифицираните теми на правителствените програми. В първия период са идентифицирани 84 теми, от тях 11 теми са в повече от една енергийна политика и 33 теми са сходни и различните теми между програмите са 51. Във втория период са идентифицирани общо 125 теми, от тях 23 са в повече от една програма и 49 са сходни като едва 54 са различните теми. Темите показват, че между двата периода има сближаване на съдържанието на енергийните политики на държавите-членки, но това сближаване е далеч от пълно хармонизиране на националните интереси. По-скоро идентифицираните теми показват, че въпреки сближаването на абстрактно ниво, националните енергийни политики имат значителни разминавания по отношение на елементите, технологиите и ангажименти от страна на правителствата, както и ролята и позицията на последните в развитието на сектора. Примери за такива теми са ВЕИ, енергийна ефективност и съхранение на енергия, които имат различна роля и се основават на различни съображения според програмата, в която са идентифицирани.

Причината за това изглежда да е, че в представянето на енергийните политики отделните правителства взимат под предвид отделни, предимно национални, фактори и характеристики, на които енергийната политика трябва да реагира или въз основа на които енергийната политика на дадено правителство е създадена. Тази точка, ще бъде

конкурентоспособност, респективно, към устойчиво развитие. Българският национален интерес преминава от конкурентоспособност към сигурност на доставките и в енергийната политика на Литва се случва обратното, националният интерес преминава от направление сигурност на доставките към конкурентоспособност. По този начин се появяват две групи от

обсъдена допълнително в следващата глава, имайки предвид, че дизайна на настоящото изследване не е подходящ за изследване на причините, които обясняват развитието на отделните енергийни политики и може само да идентифицира потенциални хипотези за бъдещи изследвания.

Имайки предвид тези заключения, трябва да бъде коментирано развитието на националния интерес в енергийната политика на България. Въпреки че не беше предвидено в избора на казуси, българската енергийна политика във втория период се оказва девиантен случай. Както е посочено по-горе България и Литва са двете държави-които имат различен национален интерес от западноевропейските държави-членки във втория период като за тях това направление е на последно място от национално значение. Въпреки това след сравнителен анализа на темите литовската програма се доближава повече до западноевропейската група, поради факта, че значително количество индикатори и теми са в направление устойчиво развитие. В случая на България единствената тема в това направление е ядрената енергетика. По този начин, българската енергийна политика изглежда да е определена основно от национални фактори, било то исторически, географски или политически. Последствията от това са ограничена хармонизация, както на ниво енергийна трилема, така и при теми, които са включени в текста на програмата. Допълнително, българският национален интерес в определени точки е в директна опозиция с този на останалите държави-членки, част от този анализ. Значението, на което ще бъде коментирано в следващата глава.

Последната глава от дисертационния труд е „Глава 5 – Заключение и дискусия“. Целта на главата е да представи в обобщен вид дисертацията, резултатите от анализа и тяхното значение в по-широкия контекст. Текста на тази глава е разделена на три части. В първата част, подобно на този автореферат са представени теоретичната рамка, която позволи реализирането на изследването. Втората част представя резултатите от анализа на съдържанието и сравнителния анализ. Третата последна част отговаря на изследователските въпроси и представя резултатите в контекста на изследванията свързани с енергийната политика. Имайки предвид, че настоящият автореферат представи теоретичната рамка и резултатите от анализа, следващите параграфи ще се фокусират върху последната част от петата глава.

По отношение на хипотезата в основата на настоящото изследване, може да се каже, че е налице сближаване и хармонизиране на националния интерес в енергийните политики на седемте-държави-членки, но това е сближаване е значително ограничено. Първо, то е ограничено на ниво направления от енергийната трилема където държавите-

членки, част от този анализ, са разделени на западноевропейски и източноевропейски като първите имат като национален интерес в направление устойчиво развитие. На по-конкретно ниво, също е идентифицирано ограничено хармонизиране между енергийните политики при темите с национално значение.

От този отговор на хипотезата произлизат две възможности за бъдещи проучвания. Първото касае изследване, което включва като обект повече държави-членки от ЕС с потвърждаване или отхвърляне на заключението свързано с разделението между двете групи държави-членки. Второто възможно изследване може да ограничи обекта на изследване на дадена конкретна държава-членка с цел идентифициране на факторите, които влияят на изборите при формулиране на националния интерес (електорат, лобиране от страна на бизнеса, национални енергийни характеристики, събития в националната енергетика, енергиен преход и др.).

В по-широкия контекст на ЕЕП, настоящото изследване показва наличието на дихотомия в националните интереси в енергийната политика между западно европейските и източноевропейските държави-членки. Тази разлика е илюстрирана най-вече от българската енергийна политика, чийто национален интерес в пълен контраст със западноевропейски държави-членки. Най-спорната точка е по отношение на източниците на енергия като западноевропейски държави-членки са реализирали или предвиждат изход от въглицата за произвеждане на електроенергия. От своя страна България се ангажира с продължаване на тяхното използване за тази цел. В този смисъл България се присъединява към Вишеградската група и Румъния, създавайки, конкретно за енергийната политика ситуация, характеризирана от сценария „Европа на различни скорости“ (European Commission 2017, 20-21).

Последно, резултатите от настоящата дисертация могат да бъдат разгледани също в контекста на международния енергиен преход и неговите последици (Scholten 2018, 1-4). Имайки предвид това въз основа на идентифицирания национален интерес става ясно, че западноевропейските държави-членки фокусират своите енергийни политики към извличане на максимални икономически и социални ползи от процеса на трансформация на енергийните системи. Като тази ориентация не се забелязва в правителствените програми на Латвия и България, създавайки се така ситуация, в която потенциално няма да могат да извлекат максималните ползи от този процес.

4 – Приноси на дисертационния труд

Научни-приложни приноси:

- Изготвена е методика за идентифициране и сравнение на националния интерес в енергийната политика на държави-членки на ЕС, въз основа на правителствените им програми;
- Дисертационния труд допринася за разбирането на националните енергийни политики в контекста на общата европейска политика в сектор енергетика и идентифицира потенциални фактори, влияещи на националния интерес в първите.

Практико-приложни приноси:

- Базирайки се на изготвената методика е проведен анализ на съдържанието върху правителствените програми на седем държави-членки на ЕС, чийто резултат е идентифицирането на националния им интерес в енергийните им политики. Установени са направлението на националния интерес и темите от национално значение;
- Въз основа на резултатите от анализа на съдържанието е получена основа за сравнителен анализ, която позволява проследяване на посоката на развитие на националния интерес между седемте държави-членки в два ключови периода за Европейската енергийна политика: 2007-2009 г. и 2016-2019 г.;

5 – Списък на научните публикации

- Yovchev, Ivan-Petar. 2019. "European Energy Policy After Brexit: Possibilities and Challenges." *The Balkans and Europe Between Integration and Particularism*. Sofia: Publishing Complex - UNWE. 69-82.
- Yovchev, Ivan-Petar. 2018. "Solidarity in the European Energy Policy: An analysis of the 'Clean Energy for All Europeans' Package." *Новата перспектива н ЕС - приоритети и политики*. София: Софийски университет "Св. Климент Охридски" и Фондация за свободата "Фридрих Науман". 43-52.
- Йовчев, Иван-Петър. 2017. „Анализ на основните документи на европейската енергийна политика и българската енергийна политика.“ *България и Европейският съюз десет години по-късно: какво (не)постигнахме?* София: Софийски Университет "Св. Климент Охридски" и Фондация "Фридрих Науман". 85-95.
- Йовчев, Иван-Петър. 2019. „Енергийната политика и климатичните промени в пакета „Чиста енергия за всички европейци.“ *Природа и общество т. 1* София: Докторантски център „Св. Климент Охридски“ и Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. 59-68.
- Йовчев, Иван-Петър. 2019. „Рецензия на книгата на Essential EU Climate Law“ *Онлайн справочник по реторика* Посетено 30 септември 2020 г.
<https://www.online.rhetoric.bg/custom%20structure%20/%D1%80%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D0%B8%D1%8F-%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-essential-eu-climate-law-%D0%BE%D1%82-%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD-%D0%BF%D0%B5%D1%82/>

6 – Използвана литература

- Alexandrova, Petya, and Arco Timmermans. 2013. "National interest versus the common good: The Presidency in European Council agenda setting." *European Journal of Political Research* 52 (3): 316-338.
- Ang, B W, W L Choong, and T.S. Ng. 2015. "Energy security: Definitions, dimensions and indexes." *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 42: 1077-1093.
- Bache, Ian. 2010. "Europeanization and multi-level governance: EU cohesion policy and pre-accession aid in Southeast Europe." *Southeast European and Black Sea Studies* 10 (1): 1-12.
- Baumgartner, Frank R, Christoffer Green-Pedersen, and Bryan D Jones. 2006. "Comparative studies of policy agendas." *Journal of European Public Policy* 13 (7): 959-974.
- Bernotat, Wulf. 2008. "Neelie's deal: Why E.ON made an unexpected U-turn." *The Economist*, 6 March. Accessed January 8, 2018. <http://www.economist.com/node/10808897>.
- Birchfield, Vicki L. 2011. "The Role of EU Institutions in Energy Policy Formation." In *Toward a Common European Union Energy Policy: Problems, Progress, and Prospects*, edited by John S Duffield and Vicki L Birchfield, 237-262. New York: Palgrave Macmillan.
- Birchfield, Vicki L, and John S Duffield. 2011. "Taking Stock of EU Energy Policy Problems, Progress and Prospects." In *Towards a Common European Union Energy Policy*, edited by Vicki L Birchfield and John S Duffield, 293-276. New York: Palgrave Macmillan.
- Brutschin, Elina. 2013. "Dynamics in EU Policy-making: The Liberalization of the European Gas Market." Konstanz: Univesitat Konstanz, 25 November. <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bsz:352-253135>.
- Buchan, David. 2009. *Energy and Climate Change: Europe at the Cross Roads*. 1st. Oxford: Oxford University Press.
- Campus Oil Limited and others v Minister for Industry and Energy and others*. 1984. C-72/83 (European Court of Justice, 10 July).
- Cottlieb, Robert. 2005. *Forcing the Spring: The Transformation of the American Environmental Movement*. 2nd. Washington: Island Press.
- de Jong, Jacques, and Coby van der Linde. 2008. "EU Energy Policy in a Supply-constrained World." *European Policy Analysis* 2008 (11): 1-9.
- de Jong, Jacques, and Ed Weeda. 2007. *Europe, the EU and its 2050 Energy Storylines*. The Hague: Clingendael International Energy Programme, 1-54.
- della Porta, Donatella. 2008. "Comparative analysis: case-oriented versus variable-oriented research." In *Approaches and Methodologies in the Social Sciences: A Pluralist Perspective*, edited by Donatella della Porta and Michael Keating, 198-222. Cambridge: Cambridge University Press.

- Duffield, John S, and Kirsten Westphal. 2011. "Germany and EU Energy Policy: Conflicted Champion of Integration?" In *Toward a Common European Union Policy: Problems, Progress, and Prospects*, edited by Vicki L Birchfield and John S Duffield, 169-186. New York: Palgrave Macmillan.
- Eco, Umberto. 2015. *How to Write a Thesis*. 1st. Преведено от Caterina Mongiat Farina и Geoff Farina. Cambridge and London: Massachusetts Institute of Technology.
- Eikeland, Per Ove. 2008. *EU Internal Energy Market Policy: New Dynamics in the Brussels Policy Game?* FNI Report, Lysaker: Fridtjof Nansen Institute.
- Eikeland, Per Ove. 2011. "The Third Internal Energy Market Package: New Power Relations among Member States, EU Institutions and Non-state Actors?" *Journal of Common Market Studies* 49 (2): 243-263.
- European Commission. 1995. *An Energy Policy for the European Union*. White Paper, Brussels: European Commission.
- European Commission. 2017. *White Paper on the Future of Europe: Reflections and scenarios for the EU27 by 2025*. White Paper, Brussels: European Commission.
- Evans, David, Paul Gruba, and Justin Zobel. 2014. *How to Write a Better Thesis*. 3rd. Heidelberg and New York: Springer.
- Hooghe, Liesbet, and Gary Marks. 2009. "A postfunctionalist theory of European integration: From permissive consensus to constraining dissensus." *British Journal of Political Science* 39 (1): 1-23.
- Intergovernmental Panel on Climate Change. 2018. *Global Warming of 1.5 °C*. Summary for Policymakers, Incheon: IPCC.
- International Renewable Energy Agency. 2019. *Energy Transition*. 4 November. Accessed November 11, 2019. <https://www.irena.org/energytransition>.
- International Renewable Energy Agency. 2018. *Global Energy Transformation: A roadmap to 2050*. Roadmap, Abu Dhabi: International Renewable Energy Agency.
- Kanellakis, M, G Martinopoulos, and T Zachariadis. 2013. "European energy policy - A review." *Energy Policy* 62: 1020-1030.
- King, Garry, Robert O Keohane, and Sidney Verba. 1994. *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Social Research*. 1st. Princeton: Princeton University Press.
- Kitschelt, Herbert P. 1986. "Political Opportunity Structures and Political Protest: Anti-Nuclear Movement in Four Democracies." *British Journal of Political Science* 16 (1): 57-85.
- Koch, Oliver, Karoly Nagy, Ingrida Pucinskaite-Kubik, and Walter Tretton. 2009. "The RWE gas foreclosure case: Another Energy Network Divestiture to address foreclosure concerns." *Competition Policy Newsletter* 2009 (2): 32-34.
- McGowan, Francis. 2011. "The UK and EU Energy Policy: From Awkward Partner to Active Protagonist?" In *Toward a Common European Union Energy Policy: Problems,*

- Progress, and Prospects*, edited by John S Duffield and Vicki L Birchfield, 187-216. New York: Palgrave Macmillan.
- Meritet, Sophie. 2011. "French Energy Policy within the EU Framework: From Black Sheep to Model?" In *Toward a Common European Union Energy Policy: Problems, Progress, and Prospects*, edited by John S Duffield and Vicki L Birchfield, 145-168. New York: Palgrave Macmillan.
- Overland, Indra, Morgan Bazilian, Talgat Ilimbek Uulu, Roman Vakulchuka, and Kirsten Westphal. 2019. "The GeGaLo index: Geopolitical gains and losses after energy transition." *Energy Strategy Reviews* 26: 100406.
- Pérez, María de la Esperanza Mata, Daniel Scholten, and Karen Smith Stegen. 2019. "The multi-speed energy transition in Europe: Opportunities and challenges for EU energy security." *Energy Strategy Reviews* 26: 100415.
- Peters, B Guy, and Jon Pierre. 2009. "Governance Approaches." In *European Integration Theory*, edited by Antje Wiener and Thomas Diez, 91-104. Oxford: Oxford University Press.
- Peterson, John. 2009. "Policy Networks." In *European Integration Theory*, 105-124. Oxford: Oxford University Press.
- Pliousis, Athanasios, Kostas Andriosopoulos, Michalis Doumpos, and Emiliios Galariotis. 2019. "A Multicriteria Assessment Approach to the Energy Trilemma." *The Energy Journal* 40: 143-165.
- Schmitter, Philippe. 2008. "The design of social and political research." In *Approaches and Methodologies in the Social Sciences: A Pluralist Perspective*, edited by Donatella della Porta and Michael Keating, 263-285. Cambridge: Cambridge University Press.
- Scholten, Daniel. 2018. "The Geopolitics of Renewables—An Introduction and Expectations." In *The Geopolitics of Renewables*, edited by Daniel Scholten, 1-33. Cham: Springer.
- Sweet, Alec Stone, and Wayne Sandholtz. 1997. "European Integration and Supranational Governance." *Journal of European Public Policy* 4 (3): 297-317.
- Talus, Kim. 2013. *EU Energy Law and Policy: A Critical Account*. 1st. Oxford: Oxford University Press.
- The Member States of the European Union. 1992. *Consolidated version of the Treaty on European Union*. Maastricht, 07 02. Accessed November 29, 2017. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012M/TXT>.
- Toplensky, Rochelle. 2018. "EU ministers agree 35% car emissions reduction by 2030." *Financial Times*, 10 October. Accessed October 10, 2018. <https://www.ft.com/content/2075038a-cc58-11e8-b276-b9069bde0956>.
- Vedder, Hans, Anita Ronne, Martha Roggenkamp, and Inigo del Guayo. 2016. "EU Energy Law." In *Energy Law in Europe: National, EU and International Regulation*, edited by Martha Roggenkamp, Catherine Redgwell, Anita Ronne and Inigo del Guayo, 187-366. Oxford: Oxford University Press.

World Energy Council. 2014. *Global Energy Transitions: A comparative analysis of key countries and implications for the international energy debate*. Comparative Analysis, Berlin: Weltenergierat – Deutschland e. V.

Yergin, Daniel. 2008. *The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power*. 1st. New York: Free Press.

Джонев, Сава. 1996. *Социална Психология*. 1st. Том I. VI тома. София: Софи-Р.